

Методи Нової Інквізиції

Ален де Бенуа

Політономія - 2003-07-12

Видається, що сучасне суспільство лише на початку співає хвалу плюралізму аби наприкінці просто змусити його зникнути. Крім того, бачимо, що деякі ліві, які ще вчора протиставлялися буржуазному суспільству і критикували його моральний порядок, ідуть сьогодні в перших лавах поборників політичного реформізму і морального конформізму, а їхні гасла стали вже такими загальними фразами, що не пасують ні до чого .

Це дивний феномен, що мав би насторожувати відносно обраного шляху. Потрібна була мужність, щоби критикувати у ПАР в часи апартеїду расову сегрегацію, чи у Франції перед Другою Світовою війною виступати проти колоніалізму, а під час окупації боротися з гітлеризмом зі зброєю в руках. Але у чому полягає ця мужність сьогодні? У 1997р. борець з нацизмом ризикує хіба власною сміхотворністю. Бо гасла, які вчора могли означати для їх авторів тюрму або смерть, сьогодні стали заклинаннями, продуцентами чистої совісті і рівночасно ? вхідними квитками у світ медіа і видавництва. Подібна мужність, з огляду на ідеї, які вже тому є вираженням духу часу, що їх можна висловлювати без ризику, не викликає жодного захоплення.

Цензура була в усі часи, і схильність до нетерпимості є складовою людського духу. В минулому завжди існували домінуючі ідеології: усі уряди дозволяли собі різною мірою уніфікувати суспільство і душити нон-конформістську думку. Сьогоднішнє повернення цензури вражає саме тому, що воно здійснюється у суспільстві, яке робить вигляд, що воно визнає і гарантує свободу слова. Стаття II Декларації прав людини проголошує вільний обмін думками найціннішим людським правом. Французький закон про свободу преси від 29 липня 1881р. проголосив у своїй першій статті: ?Друк і книготоргівля є вільними?. Але це більше не так.

В той час як у більшості звільнених від радянської влади країн Сходу можна висловлюватися цілком вільно, в той час як у США ?First Amendment? американської конституції дозволяє свободу висловлення *всіх* думок, нинішня Франція, напевно разом із Німеччиною, є тією країною Західного світу, у якій свобода висловлення думки фактично найсерйозніше обмежена.

?Жодної свободи для ворогів свободи!? Ця стара пісенька завжди викликала запитання ? що таке свобода, і передусім, - хто здатен (хто уповноважений) визначати ворогів свободи. Коли у XIX столітті революційні соціалісти таврували соціальну експлуатацію, - їх притягали до суду за ?розпалювання ненависті?. Сьогодні це роблять з тими, хто не поділяє ідеології прав людини. Якщо вірити деяким людям, свобода слова обмежується толерантними висловлюваннями. Але насправді якраз тут вона лише починається; (принаймні) завжди так визначали свободу ті, хто боровся за її торжество. Свобода слова не мала б ніякого значення, якби нею могли користуватися поширювачі лише таких думок, які кожен визнає би за правильні і розумні. Бо вона ? перша передумова вільного

розвитку ідей, і, разом з тим, - існування демократичної дискусії. Свобода слова навпаки, лише тоді має сенс, коли найшокуючі і найобурливіші, найнеправильніші чи найабсурдніші думки можуть бути вільно висловлені. З однієї простої причини ? коли б це було не так ? не було б необхідності оголошувати її принципи.

Насправді свобода слова неподільна, і вона зникає, коли на неї накладають певні рамки. Насправді цензура неприйнятна, хоч яких би мотивів вона не мала, ким би не були жертви свободи і з якою б метою вона не здійснювалась. Не можна інтелектуально виправдовувати жодної цензури, та й, зрештою, жодна цензура не є дієвою. Сьогодні тих, хто засуджує цензуру, звинувачують у тому, що вони ? співники цензурованих. Таке шантажистське звинувачення ? також нетолерантне. Серед ідей, які підлягають сьогодні забороні, є звичайно і абсурдні або гідні осуду. (Драма, - та навіть цього не можна більше сказати, без остраху вити з вовками). Але якщо існують гідні осуду думки, то ще більше гідні осуду закони, які прагнуть їх заборонити. Мова йде не так про те, щоб захищати цензурованих, як про те, щоб нападати на саму цензуру.

Зникли маккартизм і радянська система, але спадкоємці Жданова і Маккарті залишились. Це в часи Сталіна і Маккарті донощики часто були змушені доносити, щоб зберегти роботу і життя. Сьогодні ми бачимо донощиків, що роблять свою справу без того, їх хтось примушував. Те, що такими діями вони уподібнюються до сенатора Маккарті, жодним чином їх не бентежить. Вони цілком зайняті складанням чорних списків і (приклеюванням) наліпок, висловленням бойкоту та прокльонами услід. Вони обурюються з приводу доносів, жертвами яких в часи окупації Франції стали євреї, а тим часом, у свою чергу доносять на тих, хто не поділяє пануючої ідеології, тобто поводяться так само. Це відбувається в атмосфері, яку Корнеліус Касторіадіс дуже влучно охарактеризував як ?підйом посередності?, під чудовим моральним приводом. У суспільстві загального контролю, в якому ми живемо, і яке вже розпоряджається такими засобами контролю громадського і приватного життя, яких не мали навіть тоталітарні режими, всі приводи достатньо добрі, щоб відтіснити на край, виключати, маргіналізувати.

Я назву глибші мотиви цієї нетолеранції: нечисте сумління переступника, зростаюче безкультур'я тих, хто вже не здатен дискутувати і звертається до наклепу замість аргументу. Далі ? страх Нового Класу, давно вже вибрані члени якого ? і зовсім не через їхні фактичні здібності, а лише завдяки їхньому вмінню змусити вибрати себе без жодних об'єктивних рекомендацій, - відірвані від народу і перебувають в постійному страху втратити свої посади і привілеї. Я назву також цілі цензури: вона покликана придушувати усі духовні течії, що позбавлені уже права на висловлення, визначати офірних цапів, коли потрібно уникнути відповідальності за свої твердження, відволікати увагу від деформацій у нинішній системі, загнздувати громадську думку та, як наслідок, приймати публічне зречення від усіх лихих думок, як передумову для медійного і суспільного визнання.

Ця система цензури існуватиме далі, доки існуватиме такий стан справ. Я гадаю, - вона завалиться сама собою, внаслідок власного руху. Прийде день, коли, як це помітно вже сьогодні, донощикам не залишиться нічого, як доносити одним на одних. А ми, ми все ще будемо.

Сьогодні ми оточені моралістами, які вдають, ніби ми страждаємо через нашу власну недостойність. Та нам немає у чому каятися.

Тому у нашій країні, як і у деяких інших, існує група інтелектуалів, достатньо мужніх для об'єднаної ініціативи проти нової інквізиції; поки ми живемо ? ми продовжуватимемо говорити. І поки ми живемо ? ми будемо далі говорити відмінні від інших слова і захищати привілеї критичного мислення. Нарешті поки ми житимемо ? ми далі братимемо участь у роботі думки.

В моменті, коли конформізм знаходиться в своєму апогеї, ідеться про те, щоб апелювати до об'єднання вільних душ і непокірних сердець.

Ален де Бенуа ? філософ та есеїст. Видає журнал ?Krisis?. Живе в Парижі.

*Джерело: Benoist de A. Die Methoden der neuen Inquisition.
<http://home.t-online.de/home/juergen.jost/alain1.htm> 2000р.*

Переклад Андрія Холявки, МЛ "Бриколаж", м. Львів